

בשר ששהה ללא מליחה – חלק א

בשר ששהה ג' ימים

1. שו"ת הריב"ש סימן פו

עוד שאלת מה שנהגין שלא לאכול בשר שעמד שלשה ימים שלמים בלא מליחה ואין מתירין אותו אלא לצלי מאין יצא להם זה, כי לא נמצא לרמב"ם ז"ל,

תשובה אמת הוא שלא נמצא בחבורי הראשונים ז"ל וגם לרשב"א ז"ל בחבוריו. אבל הרמנ"ע ז"ל כתב שכך נמצא בתשובת הגאונים ז"ל שאין דמה יוצא ע"י מליחה.

וכתב אבל צלי אומר אני שהוא מותר דם האברים שלא פירש מותר ואם יוצא ע"י האש נורא שאיב ליה, ע"כ. וכ"כ בספר אורחת חיים. גם בספר יו"ד (סי' ס"ט) כתוב וז"ל = זוה לשוננו = כתבו הגאונים בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא מליחה נתיבש דמו בתוכו ולא יצא עוד על ידי מליחה ואין לאוכלו מבושל, ע"כ.

ובברצלונה נהגו לאוסרה אפילו לצלי והיא חומרא יתירה ואפילו לאסרו לקדרה ע"י מליחה. דלא גרע מאומצא דאסמיק שהוא אדום ביותר ונכר שהדם נצטר בתוכו דאסיקנא בפ' גיד הנשה (צ"ג): דחתיכה ומלחיה אפילו לקדרה שפיר דמי תלייה בשפודא מידב דאיב ושרי, ומשמע אפילו בלא חתיכה ומליחה. ואותביה אגומרי דפליגי בה ר"א ורבינא אפסיק' הלכתא דמשאב שאיבי ליה ושרי.

וכן בשובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה שאמרו בפ' כל הבשר (ק"ג) הרי זה מכביד את הבשר וגזול את הבריות ומבליע דם באברים, לפי גרסת הרי"ף ז"ל דגריס מהו למיכל מיניה באומצא, וסלקא בתיקו ולחומרא. משמע דדוקא באומצא דהיינו חי בלא מליחה אבל בצלי אי נמי לקדרה על ידי מליחה פשיטא דשרי דנורא שאיב ליה ומלחא מפיק ליה, שאע"פ שאין כח במלח להוציא הדם הנבלע הבא ממקום אחר מוציא הוא את זה. ואף על פי שרש"י ז"ל ל"ג למיכל מיניה באומצא אלא סתמא מהו למיכל מיניה ולפי גרסתו בכל ענין אסור בין לצלי בין לקדרה על ידי מליחה. כבר דחו דבריו המפרשים ז"ל, דאם איתא דאין לו תקנה כי היכי דאמר גזול את הבריות הוה ליה למימר מאכיל דם את הבריות דחמיר טפי. אלא ודאי לצלי ולקדרה שרי ולאומצא בלחוד הוא דאסיר. ומשום אומצא בלחוד דלא שכח לא הוה ליה למימר ומאכיל דם את הבריות.

וכן אמרו בפרק הזרוע (ק"ג) גבי חוטין שבלחי שמוותרין בין לצלי בין לקדרה על ידי חתיכה ומליחה. ובשר זה שנשתהה ג' ימים לא גרע מכל הני, אלא שראוי לחוש לצלי לדברי הגאונים ז"ל ואין לפרוץ בדבר וכ"ש במקום שנהגו.

2. שו"ת הרשב"ש סימן תקסא

ויש לשאול מה ראו הגאונים ז"ל לתקן צליה בכבד ולא תקנו צליה באומצא דאסמיק... ונראה לי לחלק בזה שבשרא דאסמיק אסמיק מחמת מכה ועדיין הבהמה בחיים ולא סמקא כלה והדם הנצטר שם כשחוטכין הבשר ומולחין אותו מיד יוצא כלו... אבל כבד שכלה דם, וממנה יוצא הדם לכל האברים כמו שהוכיחו חכמי הטבע, וגם רבותינו ז"ל חכמי האמת אמרו בפרק מעשר בהמה דכרותא דדמא כבדא, כלומר שמבוע הדם הוא הכבד כדאיתא בפרק כל הצלמים, דכרותא דנהרא, כלומר מבוע הנהר, ולפעמים אינו נמלח מיד כשמוציאין אותו והדם נקרש ולא יצא במליחה וחתיכה הצריכה צליה, ולא הצריכו כן לאומצא ולביעי ולמוזירקי שאינם אלא במקצת האבר ולא בכולם.

ומעתה אחר שיש הפרש בין כבד לאומצא דאסמיק, נראה בשר שנשתהה שלשה ימים למי דומה לכבד או לאומצא, ובודאי לא דמי לאומצא שהרי האומצא בבשר חי היה ולא היה אדום אלא מקצת...

ועדיין יש לדון ולהחמיר בו יותר מכבד, שהכבד מעיקרו דם בריא והאש מוציאתו, מה שאין כן בבשר ששהה שלשה ימים שכבר נקרש הדם וצמית ואין כח באש להוציאו, ומפני זה נהגו בברצלונה לאסרו שמקום תורה הוא ואי אפשר שינהגו מנהג טעות בזה, אלא שכיון שנהגו להתירו על ידי צלי במקומות שנוהגים אין בידינו לאסור.

ואני סובר בזה הפך מאותה תשובה, שבאותה תשובה אומר שמן הדין מותר אלא שנהגו בו איסור, ואני אומר שמן הדין ומן ההיקש היה ראוי לאסור אלא שנהגו לקולא, ובכאן נהגו בו איסור אפילו על ידי צלי לבשלו בקדרה.

3. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן סט סעיף יב

בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא מליחה, נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ואין לאוכלו מבושל, אלא צלי. ואחר שצאלו לא יבשלו, ואם בישלו מותר.

(ואין להשהות בשר ג' ימים בלא מליחה, דחיישינן שמא יבשלו) (ב"י בשם פסקי מהרא"י סימן קצ"א).

בשר שקרש

4. פרי מגדים יורה דעה שפתי דעת סימן סט ס"ג נג

יראה לי דאם היה הבשר מלא קרח ושראו תוך ג"י יש לאסור אף דיעבד כי ידוע שהשריה תוך ג"י הוא לרכך ודאי לא להעביר הדם שעל פניו ובזמן שהוא נקרש כאבן קשה הוא ואין פועל השריה כלום וכן במי פירות אפשר להחמיר :

5. ערוך השולחן יורה דעה סימן סט סעיף עט

י"א דאם הבשר קרוש ושראו ולא נפטר מקרישתו דאין השרייה כלום... ודברי טעם הן דודאי בזמן החורף שהקרישה בתקפה מגודל הקור הרי הבשר כאבן.

האמנם י"ל להיפך דכל זמן הקרישה לא יהיה נחשב בזמן הג' ימים מטעם זה עצמו דכיון שהוא קשה כאבן לא שייך לומר שהדם מתקשה בתוכו דאז אין פועלת הדם כלום שהרי בלא"ה הוא קשה כאבן וראיה לסברא זו שהרי על המת אין מעדין אלא עד ג' ימים מפני שצורתו משתנית לאחר ג' ימים כמ"ש באהע"ז סי' י"ז ומ"מ כשהיה מונח בקור ונקרש התירו הרבה גדולים אף לאחר ג' ימים מטעם זה עצמו דכל זמן שהוא קרוש אינו משתנה [ב"ש שם סקע"ה] וכבר כתבנו בסעיף ע"ב שדין זה יש לו מקור משם וכן אנו רואים בחוש שכשהבשר אינו קרוש ומונח איזה ימים מתקלקל בטעמו וריחו וכשהוא בקרישותו אפילו ימים הרבה כשנפטר מקרישותו עומד בטוב טעמו וריחו והכל הוא מפני שכל זמן קרישותו אינו כדבר מן החי אלא כאבן בעלמא.

וראיה לזה שהקרישה משנה הדבר מעצמותו מהא דתנן ברפ"ג דטהרות הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהן משקה טופח הרי אלו תחלה קרשו הרי אלו שניים כלומר דנחשבים כאוכל ע"ש הרי שהקרישה משנה משם משקה לשם אוכל וכן באוכלין כשבזמן הקרישה הוא כאבן משנהו מתורת אוכל לתורת עץ בעלמא וגם לענין שבת כן הוא דמים הוה מחיצה וכשנקרשים בטל מעליהם שם המחיצה והוה כעפר בעלמא [מג"א סי' שס"ג: סקנ"א ו"ט שם] דכל דבר שנקרש מבטל את שמו הקודם. ואם כי יש לחלק בין זל"ז כמובן מ"מ זהו ודאי דכל זמן הקרישה הוה הבשר כעץ ואבן בעלמא ואין הדם פועל אז שום פעולה וכן אנו רואים בפירות כמו תפוחים וכיוצא

ונראה וט"ז ס"ק ה) כתב שהוא הדין לענין מליחה אם הודחה במים קרים נסתמו נקבי הפליטה, אולם אחר העיון נראה דסברא זו אין לה סמיכה לענ"ד שהרי כבר כתבנו שלא נאמר זה אלא בריאה שהיא ספוגית אבל בכל דבר אחר עינינו רואות שהקור אדרבה פותח את הנקבים.

ועוד יש לומר שדוקא בריאה דאושא שהנקב הוא קטן מאד שאינו ניכר לעינים אפילו ע"י רוק או תבן הוא שמים קרים סותמים אותו, אבל נקבי הגידים אינם מסתמים. תדע שהרי כתב מרן הב"י משם מ"כ בבשר מלא קרח וכפור שהתיר לשרותו במים בכלי שני כדי למלחו (ב"י יור"ד סי' ס"ט) הא למדת שאין הקרח וכפור סותמים נקבי גידי הבשר אלא בהיותם עליו וכל שהתחמם קצת על ידי חום של כלי שני מפליט הדם על ידי מליחה, ומכאן אני תמיה על מ"ש בשפתי דעת (סי' ס"ט סקנ"ג) יראה לי דאם היה הבשר מלא קרח ושראוהו תוך שלשה ימים יש לאסור אף דיעבד כי ידוע שהשריה תוך שלשה ימים היא לרכך ולא להעביר הדם שעל פניה ובזמן שנקרש כאבן קשה הוא ואין השריה פועלת כלום ע"כ, ואשתמטיתה מעיניו הבהירות דברי מרן הב"י הנ"ל שממנו נלמד שאין הכפור והקרח סותמים הנקב אלא כשהבשר עומד מקורר אבל בחום כלי שני שב לטבעה.

9. שו"ת יביע אומר חלק ב - יורה דעה סימן ד

(ה) וכן בקדש חזיתיה להרב הגאון הראש"ל בשו"ת משפטי עוזיאל (חיו"ד סי' ו), שנשאל בנ"ד. והביא דברי הרב תשובות לשואל (סי' ט), שהעלה להיתר בזה, והביא ראייה ממ"ש הבית שמואל באה"ע (סי' יז ס"ק עח), שאם מת בימות הגשמים בימי הקור מעידין עליו אפילו אחר כמה ימים. [וכמש"כ לעיל בשם הערוך השלחן]. וכו'. ומסיק (בס' תשובות לשואל הנ"ל) שצ"ע למעשה, כיון שיש חולקים על ה' בית שמואל הנ"ל. וע"ז השיב הרה"ח, שאף לדעת החולקים, שאני הכא דמידי הוא טעמא דאסור הגאונים. אלא משום שמתייבש הדם בתוכו, וכשהוא נתון באויר מקורר, עינינו הרואות שלא התייבש לחותו של בשר ולא של הדם שבתוכו, ואין שום טעם לאוסרו אחרי מליחתו אפילו לקדרה. ובסו"ד העלה בזה"ל: מסקנא דדינא, בשר שהוא נתון בחדר או בארון המקרר ושהה שם ג' ימים או יותר מותר אפילו לקדרה, אחרי מליחה והדחה כדת וכהלכה. עכ"ל. (ושם בסוף סעיף א כ' שהוא דבר ברור.)

... וכבר ביארנו שעיקר דין בשר ששהה ג' ימים אינו אלא מתורת ספק. [וגם במקום אחר כתבנו להקל בספק ג' ימים מעל"ע = מעת לעת =, והבאנו שכן מפורש בכו"פ (סי' סט ס"ק יג), ויהיב טעמא משום שאין זה אלא מחומרת הגאונים. ע"ש. וע"ע להגאון מליכאוויטש בשו"ת צמח צדק (חיו"ד סי' נו) בד"ה ונידון הספק. ע"ש].

וא"כ אף אם נאמר שלא יצא דבר זה מידי ספק, מ"מ שפיר דמי לסמוך להקל בזה. ומכ"ש שמצאנו סיוע לזה בדברי האחרונים, שהתירו הבשר שנקפא ונקרש מרוב הקור. ונ"ד עדיף טפי. כנודע. ולכן נלע"ד שהעיקר להקל בזה. [וכיום פשוט המנהג להתיר בשר קפוא הבא ממדינת הים, ע"פ רבנן קשישאי תקיפי דארעא דישראל שליט"א. ואף על פי ששמעתי מכמה אנשים חרדים שרצו להחמיר על עצמם, מטעם דהו"ל בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה, הנה לפי המבואר חומרא יתרה היא, ואין לחוש לזה. ולכן כשכשרות הבשר ברורה יש להקל].

(ו) המורם מכל האמור שבשר המונח בתוך המקרר החשמלי [וכן בשר קפוא], אף על פי ששהה ג' ימים או יותר, מותר למלחו ולהכשירו לקדרה. וברור שיותר לעשות כן אף לכתחלה. +/מילואים/... ואין בזה בכלל מ"ש הרמ"א (סי' סט ס"ב) שאין להשהות בשר בלא מליחה ג' ימים, שמא ישכח ויבשלנו. שמכיון דבנ"ד משרא שרי אף לבשלו, פשוט שמותר להשהותו במקרר ג' ימים ויותר. וכ"כ בשו"ת משפטי עוזיאל (סי' ו). הנלע"ד כתבתי. והיעב"א

בהן שבימי החורף כשנקרשים המה כאבן ואינם ראויים לאכילה כלל וזה שבמשנה דטהרות דינם כאוכלים מפני שקרשותן מעט וראויים לאכילה כמו שמן קרוש מעט אבל בימי החורף במדינות הצפוניות שהקור חזק ונעשו כאבנים באמת לא יהיה עליהם גם דין אוכלין [ע"י פמ"ג סק"ס ולפמ"ש אינו כן ודו"ק].

בשר בהקפאה או בקרו

6. שו"ת שבט הלוי חלק ב סימן כה

הנה ביסוד הדין אין ספק דבשר שנקרש ונעשה קפוא נתיבש ונצמט דמו בתוכו ומתחיל מיד זמן של ג' ימים בלי מליחה - כמבואר בסוף ספר תו"ח בתשובת מנחם יעקב סי' י"ד ועוד כמה פוסקים בזה.

...איברא זה שכתבתי דלא אהני הלחלוחית רק אם נפטר לגמרי זה לדידן שאנחנו מחמירים שלא לחשוב הקפוא כאלו הוא לח אלא כיבש בתוכו - וכמבואר במנח"י שם דהוא עוד חמור מנתיבש סתם ולא הדיחו - אבל אלו הקצבים היום שבעו"ה יש בהם מקילים לסמוך ולחשוב הקפוא כאלו לח ולדידהו אין כאן גזירת ג' ימים רק מאחר ההפטר ואילך קודם ההפטר אינו נאסר כלל לשיטתם - א"כ גם אם חלק ממנו עדיין קרוש וחלק נפטר ומלוחח במי ההפטר מותר ממנ"פ - דצד הקרוש אינו מיובש כלל - וצד הנפטר מונח במי ההפטר.

אולם כאמור כתבתי מה שיוצא לדידהו - אבל אנן לא ס"ל כן ואנו הולכים לאורם של רבותינו הפוסקים שהחמירו בזה לחשוב גם ימי הקרישה כימים שלא הודח קודם מליחה.

7. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן כז

ובסברא דעת המחמירים תמוה דהא צריך ראייה לאסור באיסור זה שהוא רק חומרת הגאונים ובכמה דברים מקילין בו, עיין בש"ך ס"ק נ"ג וס"ק נ"ז בסיומן ס"ט, וכיון שודאי יש סברא גדולה לומר שכיון שקשה כאבן בעת שנקרש לא יועיל כלום לשנות הבשר ולייבש הדם בתוכו, מנא להו לאסור. ומספק שמא אף שקשה כאבן מועיל לייבש ודאי אין לאסור. וכן תמוה מה שייך הממ"נ שהביא בבה"ט סימן ס"ט סק"ח וכן הפמ"ג בש"ד ס"ק ס' מהמ"י בבשר ששרה במים ונקרש והיה שם ג' ימים דאם אין הקרח כמים להחשיבו כבוש נאסר מדין שהה ג' ימים בלא מליחה, דודאי אף שאינו כמים לענין כבוש דכבוש לא שייך אלא בדבר צלול, מ"מ אפשר לא נאסר גם מדין ג' ימים בלא מליחה, דכיון דהבשר הוא קרוש כאבן לא נשתנה כלום מבתחלה. וכי ברור להמ"י שמתייבש הדם בבשר קרוש כאבן שלא היו לו אף ספק.

ואולי איירי המ"י בלא נקרש כאבן דאז שייך הממ"נ... ובכל אופן במחלוקת באיסור דרבנן הרי יש לילך לקולא כמבואר ברמ"א חו"מ סימן כ"ה סעיף ב'. אך אולי המחמירים גדולים מהמקילים, מ"מ כיון שנסתבר כהמקילים וליכא ראייה ברורה מהפמ"ג והמ"י שמחמירין גם כה"ג יש להקל. אבל רק בדיעבד דלכתחלה להניח בפריזער כדי שיקרש ליותר מג' ימים יש לאסור אם לא לצורך גדול שכדיעבד דמי.

8. משפטי עוזיאל יורה דעה סימן ו

ואחרי שבררנו שאיסור בשר ששהה שלשה ימים הוא משום נתיבש הדם בתוכו, הדבר ברור מעתה שבזמן קור גדול או אם הניחוחו במקרר שהוא נשמר בלחותו, הרי זה עדיף משרו אותו במים תוך שלשה ימים, הואיל והקרח שבסביבותיו שומר את לחותו ואין הדם מתיבש בו.

הספק השני שבשאלה זו הוא: שמא בשר זה שנקרש ע"י הקרח מסתמים נקבי גידי הדם, ואין הדם יוצא מהם שוב. וכדאמרינן בדין ריאה דאושא בקריירי לא דמטרשי לה, ופירש הר"ן שסותמים את הנקב לעולם אחרי שמוציאים אותה ממים הקרים אין לה שוב בדיקה. ומרן ב"י יור"ד (סי' ל"ו ד"ה